

Nr 81.

Uppläst och godkänd i Första kammaren den 16 maj 1913.
» » » i Andra kammaren den 16 maj 1913.

Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av Riksdagens år 1912 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1911.

(Statsutskottets utlåtande nr 32.)

Till Konungen.

Efter prövning av vad Riksdagens nästlidet år församlade revisorer rörande verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1911 uti avgiven berättelse anmält samt vederbörande förvaltande verk och myndigheter uti däröfver avgivna förklaringar hos Eders Kungl. Maj:t andragit, får Riksdagen i nedan nämnda ärenden anföra följande.

Domänstyrelsen.

Beträffande domänstyrelsen hava revisorerna anfört följande:

»I det betänkande norrländska skogsvårdskommittén den 16 mars innevarande år avgav ägnade densamma (sid. 233—242) en ingående *Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 14 saml. 30 häft. (Nr 81.)* 1

kritik åt statens skogsbokföring, sådan densamma äger rum hos ortsförvaltningarna. Efter en redogörelse för nu gällande föreskrifter i berörda avseende fastslog kommittén som en uppgift för bokföringen i fråga icke blott att redovisa de penningmedel, som krävas för förvaltningen eller genom densammas bedrivande inflyta till revirens kassor, samt att meddela uppgift om de kvantiteter virke, som utsynas och avverkas, utan ock att *lämna en klar och fullständig bild av driftresultatet*. Vid den granskning kommittén underkastade den lokala skogsbokföringen för att tillse, i vad mån den fyllde dessa fordringar, konstaterade kommittén genom talrika exempel bland annat: *att* den nuvarande bokföringen ej ådagalägger, om ett slutfört arbete lämnat vinst eller förlust, *att* de av domänstyrelsen i särskild P. M. angående skogstjänstemännens årsredogörelser föreskrivna uppgifterna beträffande driftkostnader och nettobehållning för sågning, kolning och upphugget virke på grund av bokföringens art bliva icke allenast omöjliga att kontrollera till riktigheten utan även mindre tillförlitliga, då primäruppgifterna för desamma icke framgå ur ett efter fasta principer ordnat räkenskapsväsen, *att* beträffande avkastningen av kronans inköpta skogsmarker redogörelserna härför ej tydligt utvisa, huruvida varje affär, genom vilken ett skogsområde inköpts, burit sig eller icke, *att* virkesbokföringen, såsom förd på flera ställen i revirens handlingar, saknar översiktlighet, *att* det för närvarande av samma bokföring är omöjligt att se, huru stor behållningen av upphugget virke vid årsskiftet är å ett revir, där staten själv helt eller delvis utför avverkningen, samt *att* förhållandet är detsamma beträffande tillgången av förädlad virke o. s. v.

Då emellertid norrländska skogsvårdskommittén begränsat sin granskning av statens skogsbokföring till ortsförvaltningarna, hava revisorerna ansett nödigt att ägna särskild uppmärksamhet åt den centrala skogsbokföring, som verkställes av domänstyrelsen. Det har därvid visat sig, såsom helt naturligt med hänsyn till primärräkenskapernas ofullständighet kunde förväntas, att domänstyrelsens räkenskapsväsen lider av samma brister som ortsförvaltningarnas. Det finnes sålunda ingen möjlighet att av domänstyrelsens räkenskaper avläsa det ekonomiska resultatet av verkets affärsdrift, eller att erhålla exakt kännedom om inneliggande virkeslager eller utstämplade skogar. Ur affärsmässig synpunkt måste domänstyrelsens räkenskapsväsen betecknas som synnerligen otillfredsställande, och, sedan domänstyrelsen från och med innevarande års början, även med avseende på riksstatens uppställning och rikshuvudbokföringen erhållit karaktären av ett statens affärsverk, vill det synas revisorerna oundgängligt, att en genomgripande omläggning av

skogsbokföringen kommer till stånd i syfte att vinna reda och överskådlighet i densamma, så att den så väl i sin helhet som i enskildheterna lämnar en fullständig och klar bild av driftresultatet av statens skogar.

Domänstyrelsen har emellertid under sin förvaltning, utom statens skogar, även statens jordbruksdomäner samt de under nionde huvudtiteln fortfarande till styrelsen utgående anslagen för uppehållandet av skogsundervisningen. Därjämte handhaver domänförvaltningen även andra statsuppgifter, såsom skogsstatens befattning med enskilda skogar, för vilken avgifter inflyta till domänstyrelsen, anslaget till reglering av flottleder m. m.

Att ett ordnat och översiktligt räkenskapsväsen för även dessa grenar av domänstyrelsens förvaltning bör komma till stånd, synes revisorerna uppenbart; och vilja revisorerna i sådant avseende ansluta sig till de allmänna principer, som på sin tid uttalades av de inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för utarbetande av förslag rörande riksstatsens uppställning jämte därmed sammanhängande ämnen.»

Domänstyrelsen har i anledning av revisorernas ovan omförmälda yttrande i infordrat utlåtande av den 31 december 1912 anfört följande.

»Beträffande den centrala skogsbokföringen i domänstyrelsen.

Styrelsen delar den av revisorerna uttalade mening att den centrala skogsbokföringen är behäftad med stora brister ävensom att, särskilt med hänsyn till domänstyrelsens ställning såsom affärsdrivande verk, en omläggning av samma bokföring i syfte att vinna ökad reda och överskådlighet för utläsande av årliga driftresultatet, är högeligen önskvärd. Styrelsen vill därför hava sin uppmärksamhet riktad på förbättring av denna bokföring, men anser styrelsen av skäl, som nedan andragas, en fullständig omläggning av densamma ej *för närvarande* kunna åvägbringas.

Såsom revisorerna antytt, skulle därför krävas bland annat att primäruppgifterna bleve fullständigare än nu är fallet. Härutinnan har norrländska skogsvårdskommittén framhållit vissa önskemål, vilkas genomförande emellertid antagits icke kunna vinnas utan en betydande ökning av arbetskrafterna i orterna. Över kommitténs utlåtande har infordrats yttrande från styrelsen, som följaktligen kommer i tillfälle att i sådant sammanhang ingå på hithörande spörsmål, i vad de beröra primäruppgifternas erhållande. Med hänsyn till ämnets allmängiltiga karaktär

torde även få antagas, att de inom jordbruksdepartementet tillkallade skogssakkunniga för södra delarna av landet komma att ägna denna fråga sin uppmärksamhet. Först sedan dessas betänkande avlämnats, läser frågan i hela dess vidd böra tagas under omprövning. Att bokföringen skall lämna en tillförlitlig uppgift å driftresultatet av statens skogar är en fordran som torde böra så långt möjligt är tillgodoses; men därutinnan torde man, enligt styrelsens förmenande, åtminstone för närvarande icke kunna ernå ett fullgiltigt resultat, utan vara hänvisad att i huvudsak lita till den statistiska utredning, som under nuvarande förhållanden och med de år för år vidare utvecklade metoderna härför skäligen må kunna ernås.

I samband med en av förhållandena synnerligen väl betingad omläggning av skogsbokföringen å reviren torde, såsom ovan antytts, den centrala skogsbokföringen kunna undergå en genomgripande förändring i det av revisorerna angivna syfte. Dylik förändring torde i varje fall icke kunna ske utan en betydande ökning av arbetskrafterna inom domänstyrelsen.

Beträffande bokföringen för statens jordbruksdomäner.

Härutinnan vill styrelsen hänvisa till och åberopa innehållet i styrelsens underdåniga utlåtande denna dag i anledning av en skrivelse i ämnet från 1912 års Riksdag.

Beträffande bokföringen av medel, som icke ingå till eller härflyta från domänfonden.

Under erinran hurusom ordnandet av bokföringen utav anslag till reglering av flottleder är föremål för särskild utredning utav styrelsen — vilken utredning inom den närmaste framtiden torde föranleda särskilda förslag från styrelsens sida — vill styrelsen uttala, att styrelsen ämnar beträffande bokföringen av nu ifrågavarande medel såvitt möjligt följa de allmänna principer, som uttalats av de sakkunniga för utarbetande av förslag rörande riksstatens uppställning jämte därmed sammanhängande ämnen, men tillika anmärka, att även härvidlag målet endast så småningom torde kunna helt nås.»

Av vad såväl revisorerna som domänstyrelsen anfört i förevarande ärende, finner Riksdagen framgå, att, vad skogsbokföringen beträffar, denna lider av sådana brister i avseende å överskådlighet och reda

samt möjlighet att från densamma avläsa det ekonomiska resultatet av vare sig varje särskilt företag eller skogsdriften i dess helhet, att åtgärder nödvändigtvis måste vidtagas för avhjälpande av dessa olägenheter. Domänstyrelsen har visserligen ställt i utsikt en omläggning av skogsbokföringen både i reviren och styrelsen men tillika framhållit, att av anförda orsaker en fullständig sådan omläggning icke kunde för närvarande åvägbringas. Riksdagen anser emellertid saken vara av den vikt, att åtgärder för ändamålet böra så fort ske kan vidtagas. Lämpligast synes den nödvändiga revisionen av skogsbokföringen böra verkställas av särskilt tillkallade sakkunniga, därvid även utanför styrelsen och den lokala skogsförvaltningen stående personer torde böra anlitas.

Beträffande domänstyrelsens bokföring i övrigt har styrelsen uttalat sig för densammas ordnande, på sätt av revisorerna framhållits, i överensstämmelse med de av riksstatskommittén angivna grunder och anser sig Riksdagen med anledning härav kunna förvänta att dessa grunder, så fort ske kan, komma till användning. Under uttalande härav får Riksdagen anhålla, det tacktes Eders Kungl. Maj:t taga under övervägande, huruvida icke frågan om förändrad skogsbokföring såväl i reviren som inom domänstyrelsen borde för utredning och förslag överlämnas till sakkunniga personer samt därefter meddela det beslut i ämnet, vartill omständigheterna må föranleda.

Statens byggnadsverksamhet.

Beträffande statens byggnadsverksamhet hava revisorerna anført följande:

»1910 års revisorer framhöllo vikten av att större planmässighet infördes i statens byggnadsverksamhet. Enligt dessa revisorers förmenande syntes det i dylikt hänseende särskilt önskvärt, att, då fråga om byggnadsföretag för det allmännas räkning uppstode, det till en början borde undersökas, huruvida icke byggnadsbehovet kunde tillgodoses genom anlitage av utrymme i redan befintliga, kronan tillhöriga byggnader, samt, sedan nybyggnad befunnits oundviklig, tillses, huruvida annat byggnadsföretag på samma plats kunde för statens räkning vara under närmaste tid erforderligt. Tillika framhöllo revisorerna, att, därest beslut fattats om byggnads uppförande för två eller flera institutioners gemensamma räkning, arbetets anordnande och övervakande visserligen borde omhänderhavas av *en* myndighet, men att den eller de myndigheter, som skulle hava del i byggnaden, borde beredas tillfälle att övervaka, att

deras intressen bleve behörigen tillgodosedda, och syntes det revisorerna, som om reglementerade former borde vara uppställda för avgörande av därvid tilläventyrs uppkommande meningsskiljaktigheter liksom även för slitande av tvistigheter, som under byggnads begagnande kunde uppstå emellan olika i frågan intresserade myndigheter.

Med anledning av revisorernas förevarande uttalande avgav överintendentsämbetet infordrat yttrande av den 10 januari 1911, däri ämbetet, under anslutning till de av revisorerna framställda önskemålen, i korthet angav de åtgärder, som syntes ämbetet nödiga för desammas realiserande.

På framställning av statsutskottet, som anslöt sig till revisorernas uppfattning, beslöt därefter 1911 års Riksdag en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående de åtgärder, som vore erforderliga till vinnandet av större planmässighet i statens byggnadsverksamhet, vid vilken utredning de av Riksdagens revisorer och överintendentsämbetet i förevarande ärende angivna synpunkter borde komma under omprövning, samt att Kungl. Maj:t därefter meddelade föreskrifter i ämnet, som av omständigheterna ansågs påkallade.

Enligt vad revisorerna nu inhämtat har Riksdagens ifrågavarande skrivelse blivit av Kungl. Maj:t den 22 juni 1911 remitterad till överintendentsämbetet med uppdrag att verkställa den i skrivelsen omförmälda utredning samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill samma utredning kunde föranleda.

Vidare hava revisorerna från överintendentsämbetet inhämtat, att till ämbetets handläggning för närvarande även föreligga, dels

förslag till förordning om vad vid offentliga byggnaders uppförande och kontrollen däröver bör iakttagas, dels frågan om en allmän plan för statens byggnadsverksamhet inom Stockholms stad ävensom för användningen och tillgodogörandet i övrigt av staten tillhöriga fastigheter därstädes.

På grund av det samband sistberörda ärenden äga med de i Riksdagens förenämnda skrivelse den 31 maj 1911 omförmälda frågorna, lär också ämbetet hava ansett samtliga dessa ärenden böra av ämbetet behandlas i ett sammanhang. Efter vad revisorerna erfarit, kan det icke förväntas, att ämbetet under den närmaste tiden skall avlämna utredning i dessa ämnen.

De av revisorerna under årets resor gjorda iakttagelser hava emellertid givit revisorerna anledning att ånyo ägna uppmärksamheten åt den viktiga frågan om statens byggnadsverksamhet. Som några erfarenheter i berörda avseende vilja revisorerna anföra:

Postverkets byggnad i Hälsingborg. Efter markbyte med staden Hälsingborg, varvid staten erhöll en mellanavgift av 25,000 kronor, medgav 1899 års Riksdag att postverket finge å den genom bytet förvärvade tomten uppföra en posthusbyggnad för en summa av tillsammans 85,000 kronor. Byggnaden uppfördes och har under nio år varit för sitt ändamål använd. Vid revisorernas besök därstädes befanns, att byggnaden förlagts intill en brant sluttande bergvägg, vilket förorsakat, att byggnaden utsatts för en fuktighet, vars menliga inverkan kunde iakttagas så väl å byggnadens utsidor som i dess inre. Lokalerna syntes vara anordnade på ett föga ändamålsenligt sätt. Byggnaden var för övrigt så tilltagen, att en stor del av densamma icke på överskådlig framtid, sannolikt aldrig, kan bliva erforderlig för postverkets behov. I det hela finge revisorerna intrycket, att ifrågavarande byggnad från början anordnats opraktiskt och utan tillräcklig omsorg, och att den icke fyllde de anspråk, man har rätt att ställa på en ännu icke tioårig statens byggnad. Också har det visat sig nödigt att redan nu igångsätta omfattande reparationsarbeten, som vid tidpunkten för revisorernas besök pågingo. Man kan emellertid ifrågasätta, om ens dessa kunna åstadkomma en tillfredsställande rättelse av de från början begångna felgreppen.

Telegrafverkets byggnad i Landskrona. Efter medgivande av 1907 års Riksdag inköpte telegrafverket i Landskrona en byggnadstomt till ett pris av 52,000 kronor. 1909 års Riksdag anvisade för uppförande av en telegrafverkets byggnad, i vilken jämväl postkontoret skulle inrymmas, en summa av 260,000 kronor. Ehuru snart tre år förflutit, sedan medel för ändamålet blivit tillgängliga, befanns vid revisorernas besök i staden, att byggnadsarbetena ej hunnit längre än att takstolarna å huset nyss voro resta. På förfrågan om anledningen till detta försenande av arbetet har upplysts, att det dragit lång tid att få definitiva ritningar för byggnaden färdiga. Vid den tid, då telegrafstyrelsen ingick till statsmakterna med framställning om beviljande av medel, förelågo, enligt vad upplyst blivit, inga ritningar, på sin höjd en skiss av vederbörande arkitekt.

Telegrafverkets byggnad i Lund. Sedan 1908 års Riksdag medgivit inköpet av en lämplig tomt för telegrafverkets räkning i Lund, beviljade 1910 års Riksdag 300,000 kronor till uppförande av en telegrafbyggnad å tomten i fråga. I byggnaden skulle jämväl inrymmas lokaler för postkontoret. Framställningen till 1910 års Riksdag gav icke anledning till annan förmodan, än att telegraf- och postverkens styrelser varit ense om byggnadsplanen och att de olika verkens behov av lokal-

utrymme blivit tillgodosedda i det förslag, som då av Riksdagen antogs. Emellertid visade sig snart, att så icke varit förhållandet. Till 1911 års Riksdag inkom framställning om beviljande av ytterligare 50,000 kronor för en utvidgning, som betingades av postkontorets behov av större utrymme, än det i 1910 års plan beräknade. Även dessa medel beviljades. Arbetena med byggnadens uppförande hade vid revisorernas besök i Lund fortskridit så långt, att husets väggar uppmurats över andra våningen. Ehuru byggnaden ej var färdig, kunde revisorerna vid sitt besök av ritningar och beskrivning bilda sig en ganska fullständig föreställning om byggnadens blivande utseende. Tveksamhet syntes kunna råda om tomtens lämplighet med avseende å formen, särskilt sedan den för postverkets räkning uppförda tillbyggnaden in på gården kommit till stånd. Därjämte syntes det revisorerna obehöfligt — att icke säga olämpligt — att utrusta denna vid en smal sidogata i en ålderdomlig stadsdel belägna byggnad med torn och åtskillig annan modern arkitektonisk utsmyckning, som drager med sig ganska betydande kostnader.

Här anförda sakförhållanden ävensom åtskilligt annat som revisorerna i detta ämne under sitt granskningsarbete iakttagit bestyrka först och främst tillvaron av den bristande planmässighet i anordnandet av statens byggnadsverksamhet, som gav anledning till anmärkningen av 1910 års statsrevisorer. Men även i andra avseenden kunna vägande anmärkningar göras mot statens nuvarande byggnadsverksamhet.

Till en början vilja revisorerna i sådant hänseende framhålla, att en allmän tendens synes yppa sig att åsidosätta sparsamhetens grundsatser, så snart det gäller en statens byggnad. För de förmenta estetiska synpunkterna få understundom ej blott kostnadsfrågan utan även hänsynen till de praktiska anordningarna träda tillbaka. Tornbyggnader utan varje praktisk uppgift, brutna tak, som lämna stora vindutrymmen utan användning och nedsätta hållbarheten i takbeklädningen, dyrbara fasader med granitinfattningar och ornamenteringsarbeten möter man på byggnader, som på intet sätt kräva monumental utsmyckning. Trapphallar och rumsutrymmen tilltagas understundom över hövan. Följden av dessa tendensers fria utveckling har också blivit, att stadens byggnader numera draga kostnader, som måste väcka de allvarligaste bekymmer och som böra vara ägnade att framkalla en ingående prövning av hithörande spörsmål.

Men även i andra avseenden torde ändringar vara av behovet påkallade. Utan att revisorerna tilltro sig att uttala ett bestämt omdöme om lämpligaste åtgärderna att råda bot på den planlöshet och

de övriga olägenheter, som vidlåda statens byggnadsverksamhet, sådan den under senare tid bedrivits, hava revisorerna velat ifrågasätta, huruvida icke en utväg vore, att i allmänhet statens byggnadsverksamhet ställdes under en gemensam och fackmässig ledning. Med den nu rådande sprittringen mellan olika myndigheter vid byggnadsverksamhetens bedrivande kan det ej undvikas, att misstag, som gjorts av en byggnadsmyndighet, upprepas av en annan, att erfarenheter, som vunnits av den ena, gå förlorade för den andra. Därest en central myndighet funnes, hos vilken ansvaret för statens byggnadsverksamhet vilade, vill det synas, som om man skulle kunna hysa förhoppning, att den önskade planmässigheten kunde genomföras, på samma gång som vunna erfarenheter skulle kunna på ett vida bättre sätt tillgodogöras för framtiden.

Även en annan fördel skulle vinnas, därest en sådan central ledning av statens byggnadsverksamhet komme till stånd. Så länge den nuvarande planlösheten består, kan det ej förekommas, att statens byggnadsverksamhet mycket ojämnt fördelas på olika tidsperioder. Ej sällan inträffar, det, att statens byggnadsverksamhet kommer att bliva livligast under en ekonomisk högkonjunktur, då arbetstillgången är god inom de områden, som behärskas av den enskilda företagsamheten, medan under tider av arbetslöshet och tryckta ekonomiska konjunkturer även de arbetstillfällen, som staten erbjuder, förminskas. Genom byggnadsverksamhetens centraliserande skulle densamma kunna regleras även med hänsyn till nu påpekade förhållanden, vilket så väl ur statsfinansiell som ur andra synpunkter vore av stor betydelse.

Med hänsyn dels till vad ovan anförts, dels ock därtill, att statens byggnadsverksamhet även i andra avseenden torde kunna göras till föremål för befogade erinringar, hava revisorerna velat uttala önskvärdheten av att den nu igångsatta, här förut omförmälda utredningen utvidgas till att omfatta frågan om statens byggnadsverksamhet i hela dess vidd samt att utredningen måtte bedrivas med den skyndsamhet, som frågans stora ekonomiska och praktiska betydelse påkallar. Ävenledes vilja revisorerna ifrågasätta, huruvida icke lämpligt vore, att redan nu vederbörande verk och myndigheter, som ärna inkomma med framställningar om nybyggnader, erinrades om nödvändigheten av att omsorgsfullt planlägga desamma samt att därvid iakttages all den sparsamhet och enkelhet, som, utan åsidosättande av praktiska synpunkter och verkliga behov, kan äga rum.»

Beträffande vad revisorerna anfört i ämnet har överintendentsämbetet den 14 januari 1913 avgivit infordrat utlåtande och däri anfört följande:

»Den yttring av planlöshet i statens byggnadsverksamhet, som tid efter annan företrädesvis ådragit sig revisorernas uppmärksamhet, är det förhållande, att i en del städer byggnader nästan samtidigt uppförts eller lokaler förhyrts för olika statsinstitutioner utan att dessförinnan utredning ägt rum angående möjligheten och lämpligheten av att förena de olika lokalbehoven under samma tak, att i andra fall åter, då byggnader uppförts för flere institutioner, byggnadsprogrammet icke syntes hava varit genomstuderat eller att byggnaden förlagts å olämplig tomt m. m.

Den 22 juni 1911 erhöll överintendentsämbetet nådig befallning att verkställa den utredning angående de åtgärder, som kunde anses vara erforderliga till vinnande av större planmässighet i statens byggnadsverksamhet, vilken i 1911 års riksdags ovannämnda underdåniga skrivelse omförmäles.

Emellertid har överintendentsämbetet genom särskilda nådiga befallningar tidigare mottagit uppdrag att sig utlåta i vissa ärenden, vilkas behandling måste anses lämpligen böra ske i sammanhang med fullgörandet av nyssnämnda uppdrag, nämligen

1:o) angående den så kallade restaureringsfrågan, det vill säga vad som vore att iakttaga vid ändring av äldre byggnader av historiskt eller konstnärligt värde;

2:o) — gemensamt med vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien — angående lämpliga åtgärder för Eders Kungl. Maj:ts befriande från handläggningen av vissa frågor rörande ändringar av kyrkobyggnader; och

3:o) — med anledning av utav ämbetet i ämnet redan den 9 oktober 1888 väckt fråga — angående vad vid offentliga byggnaders uppförande och kontrollen däröver borde iakttagas. Fullgörandet av dessa uppdrag måste föranleda förslag till dels nya lagar, dels nya författningar, dels ock en betydande utvidgning och omorganisation av ämbetet självstämte ny instruktion för detsamma. På våren år 1912 var överintendentsämbetet så långt kommet med dessa utredningar, att i huvudsak färdiga förslag förelåge till

a) Lag angående bevarande och skyddande av byggnadsverk, vilka hava konst- eller kulturhistoriskt värde;

b) Förordning angående vad som bör iakttagas vid offentliga byggnaders uppförande;

c) Ny organisation av överintendentsämbetet; och

d) Ny instruktion för ämbetsverket, varjämte ämbetet gemensamt med vitterhetsakademien den 28 december nästlidne år avgivit under-

dåligt yttrande och förslag i det under punkt 2:o) här ovan angivna ämne.

Utgångspunkten för de sålunda företagna utredningarna har emellertid varit, att ämbetet skulle komma att handlägga frågor rörande statens byggnadsverksamhet i ungefär samma omfattning som hittills, eller att hava vård om de statens byggnader, vilka Eders Kungl. Maj:t täckts ställa under ämbetets inseende, att, enligt särskild nådig befallning, omhänderhava utförandet av vissa nybyggnader eller ombyggnader, att, likaledes på nådig befallning, uppgöra förslag till och verkställa utredningar vidkommande vissa byggnader, för vilkas uppförande medel skola av Riksdagen äskas och att ur byggnadsteknisk, ekonomisk och estetisk synpunkt granska till ämbetet för dylikt ändamål remitterade byggnadsförslag. Ämbetet har vid sådan granskning hittills ansett sig sakna befogenhet att ingå i prövning vare sig av det till grund för byggnadsförslaget liggande programmet, som ju finge antagas vara uppgjort med speciell fackkunskap av personer eller ämbetsverk, fullt kompetenta att bedöma föreliggande frågor, eller av förslagets eventuella kombinerande med annat möjligen förefintligt lokalbehov för statens räkning.

I sitt nya organisationsförslag har överintendentsämbetet tänkt sig att i spetsen för den avdelning inom ämbetet, som skulle hava bestyret med ärenden rörande statens byggnader, skulle ställas en särskild föredragande, förste intendent eller byggnadsråd. Avdelningens arbeten skulle fördelas på två byråer, den ena handläggande ärenden rörande under ämbetets vård ställda byggnader och den andra ärenden i fråga om nybyggnader med ombesörjande därvid av såväl förberedande utredningar som byggnadernas utförande. Om statens byggnadsfrågor icke skola såsom hittills utredas och granskas fristående var och en för sig, utan inordnas såsom led i mera generella planer för större områden av statens byggnadsverksamhet, torde det bliva nödvändigt, att dessa utredningar, såvitt möjligt, koncentreras på ett ställe. Skulle detta arbete, såsom naturligast vore, förläggas till överintendentsämbetet, torde inom ovannämnda avdelning för statens byggnadsärenden böra inrättas en särskild byrå för utredningar och granskningar och en för byggnaders utförande.

Med all rätt har framhållits angelägenheten av att icke blott få en fullständig översikt utav statens byggnadsverksamhet för varje år, utan ock över statens ägande tomter och hus i samtliga städer och stadsliknande samhällen, ävensom att på ett ställe funnes tillgänglig en i möjligaste mån fullständig förteckning över statens aktuella behov av nya lokaler, med ett ord, en fullständig statistik över statens stads-

egendomar och hus och rörande dess byggnadsverksamhet. En dylik statistik skulle vara av lika mycken praktisk och ekonomisk betydelse vid byggnadsfrågors slutliga avgörande hos Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen, som ock vid deras förberedande handläggning hos ämbetet eller andra med husbyggnad sysslande statsinstitutioner; allenast med stöd av en dylik statistik torde någon bestående planmässighet i statens här omhandlade verksamhet kunde ernås.

Eders Kungl. Maj:t har också funnit en snar utredning av statens byggnadsfrågor ur ovannämnda synpunkter vara av sådan vikt, att Eders Kungl. Maj:t den 29 juni 1912 behagat uppdraga åt chefen för Eders Kungl. Maj:ts finansdepartement att, då överintendentsämbetets arbetskrafter icke vore tillräckliga för utförande inom erforderlig tid av en så tidskrävande uppgift vid sidan av ämbetets övriga åligganden, åt tre sakkunnige uppdraga att, i samråd med ämbetet och efter en statistisk utredning i ovan angivna avseenden, till Eders Kungl. Maj:t inkomma med en allmän plan för statens byggnadsverksamhet till en början för Stockholm.

Den av revisorerna framställda önskan om skyndsamhet med utredningens bedrivande torde alltså i fråga om statens byggnadsverksamhet här i staden kunna anses i hittills möjlig mån redan tillgodosedd.

Beträffande insamlandet av det för berörda utrednings utvidgande nödiga statistiska materialet från landets städer och stadsliknande samhällen i övrigt torde detsamma, på sätt ämbetet i sitt underdåniga utlåtande av den 10 januari 1911, i anledning av då föreliggande statsrevisionsberättelse, framhållit, lämpligast böra införskaffas genom Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen eller möjligen på annat mera praktiskt befunnet sätt. Något absolut hinder att utan avvaktan — såsom ämbetet för sin del hållit före vara att föredraga — på lösningen av förberörda med den förevarande samhörande frågor, träffa anstalter för ett sådant insamlande, finner ämbetet emellertid icke föreligga.

Bearbetningen av det sålunda insamlade materialet och utarbetandet av på detsamma grundade årliga översikter av statens här avsedda byggnadsverksamhet, ävensom upprättandet av, så långt sig göra låter, förslag till en enhetlig plan för byggnadsverksamheten, ämnad att kunna lända till efterrättelse någon tid framåt, torde böra överlätas åt överintendentsämbetet och, på sätt ovan antytts, åt en särskild utrednings- och granskningsbyrå inom ämbetet, vilken byrå givetvis i sinom tid lärer böra få övertaga de bestyr, som nu är rörande Stockholm uppdraget åt förbemälde sakkunnige.

Det arbete, som komme att påvila denna byrå, vilken tillsvidare och intill dess omorganisationen bliver genomförd skulle stå under ledning av förste intendenten på den tekniska avdelningen bör kunna utföras av en ordinarie tjänsteman med intendents vid ämbetet avlöning, samt två fast anställda amanuenser, en tekniker och en statistiker, dock endast under den förutsättning att nämnde förste intendent, för att kunna ägna tillräcklig tid och uppmärksamhet även åt den nya byråns verksamhet, befrias från handläggning av ärenden rörande stadsplaner. Sagda ärenden, vilkas antal allt fortfarande måste bliva betydande och vilkas granskning efter tillkomsten av 1907 års lag angående stadsplan och tomtindelning är synnerligen tidsödande, hava i det inom ämbetet utarbetade organisationsförslaget ansetts böra av särskilt byggnadsråd föredragas, och torde även under ovan angivna förutsättningar böra av särskild förordnad förste intendent omhänderhavas. Även den omständigheten att man hittills vid dylika ärendens granskning icke kunnat av brist på tid och arbetskrafter i den utsträckning, som varit önskvärd, på ort och ställe taga del av förhållandena, talar för att så fort som möjligt dessa ärendens handläggning och föredragning måtte överlämnas åt särskild tjänsteman.

Anses förty den nu för Stockholm ifrågasatta utredningen i här omhandlade hänseende böra så skyndsamt som möjligt utsträckas även till andra städer och stadsliknande samhällen, lära ämbetets arbetskrafter böra förstärkas, och har ämbetet för sin del icke något att invända emot att redan nu och oberoende av verkets omorganisation, inom ämbetet upprättas en byrå på sätt ovan angivits för utredningar rörande statens byggnadsverksamhet.

Revisorerna hava vidare starkt betonat önskvärdheten av att i allmänhet statens byggnadsverksamhet ställdes under en gemensam och fackmässig ledning. »Med den nu rådande splittringen», säga revisorerna, »mellan olika myndigheter vid byggnadsverksamhetens bedrivande kan det ej undvikas, att misstag, som gjorts av en byggnadsmyndighet, upprepas av en annan och att erfarenheter, som vunnits av den ena, gå förlorade för den andra. Därest centralmyndighet funnes, hos vilken ansvaret för statens byggnadsverksamhet vilade, vill det synas, som om man skulle kunna hysa förhoppning, att den önskade planmässigheten kunde genomföras, på samma gång, som vunna erfarenheter skulle kunna på ett vida bättre sätt tillgodogöras för framtiden», allt påståenden, mot vilka fackmannen i princip icke kan hava något att invända.

Att sammanföra *all* statens byggnadsverksamhet under en gemen-

sam ledning torde dock för närvarande näppligen vara möjligt. Det torde i detta sammanhang böra uppmärksammas, att de byggnader, som företrädesvis ådragit sig revisorernas uppmärksamhet, tillhöra post- och telegrafverken samt riksbanken, eller just de myndigheter eller institutioner, vilka, ehuru icke organiserade för att utföra byggnadsarbeten, dock utöva en rätt stor byggnadsverksamhet.

Det finnes två andra ämbetsverk, vilka på grund av den specifika art av byggnader, de behöva uppföra, inom sig instituerat särskilda arkitektkontor, nämligen fångvårdsstyrelsen och medicinalstyrelsen. Revisorernas anmärkningar torde knappast beröra dessa båda ämbetsverks byggnader, lika litet som de stora grupper av byggnader, vilka utföras av järnvägsstyrelsen, samt av armé- och marinförvaltningarna, vilka jämväl organiserat särskilda byggnadskontor, eller av kasernbyggnadsnämnden.

Obestriddligen måste större planmässighet vinnas ju mera ordnandet av statens byggnadsverksamhet samlas till ett ämbetsverk. Emellertid synes det, åtminstone för närvarande, icke föreligga tillräckliga skäl för att draga in under en gemensam ledning den byggnadsverksamhet, vilken handhaves av ovannämnda, med särskilda arkitektkontor utrustade ämbetsverk. Däremot bör, enligt ämbetets åsikt, från statens samtliga myndigheter och institutioner till centralmyndigheten för byggnadsväsendet ingivas nödiga statistiska uppgifter såväl för den årliga översikten av statens byggnadsverksamhet som för uppgörandet av generalplan för densammas ordnande, ävensom uppgifter rörande byggnadskostnader och erfarenheter beträffande nya förfaringssätt och materialier, vilka senare uppgifter genom publikation från centralmyndigheten borde komma alla, icke blott statens, byggnadsfunktioner till nytta och ledning.

Överintendentsämbetet har nu tänkt sig, att till ämbetets i dess omorganisationsplan upptagna avdelning för statens byggnadsärenden skulle förläggas ledningen av all statens byggnadsverksamhet med undantag av fångvårdsstyrelsens, arméns och flottans, staten järnvägars samt medicinalstyrelsens. Under förutsättning att även inom vattenfallsstyrelsen ett särskilt arkitektkontor upprättas torde icke heller dess husbyggnader behöva utbrytas från styrelsens övriga byggnadsarbeten och torde lämpligen, oberoende av ämbetets omorganisationsförslag, nödiga medel böra anslås för publicerande av förberörda tekniska meddelanden och av årsberättelse rörande ämbetets verksamhet i dess helhet. Rörande åter granskningen av de utav sagda byggande verk uppgjorda eller till deras bedömande hänskjutna förslag lär det kunna ifrågasättas, om icke för enhetlighetens skull härvidlag borde förfaras så,

som för närvarande sker beträffande medicinalstyrelsen och i vissa delar även fångvårdsstyrelsen, eller att respektive ritningar borde underställas ämbetets granskning.

Revisorerna hava slutligen förmält, att de tyckt sig förmärka, att »den allmän tendens synes yppa sig att åsidosätta sparsamhetens grundsatser så snart det gäller en statens byggnad» och anse sig hava funnit att »för de förmenta estetiska synpunkterna få understundom ej blott kostnadsfrågan utan även hänsynen till de praktiska anordningarna träda tillbaka». Alldeles oavsett att revisorerna här vidröra den svårdiskutabla smakfrågan, ter sig från arkitektsynpunkt »tendensen» inom byggnadsvärlden för närvarande helt och hållet motsatt. För den med de estetiska rörelserna inom byggnadsfacket mera förtrogne visar sig lyckligtvis numera riktningen, på samma sätt som vid nästlidne århundrades början, särdeles bestämt luta åt en sund sparsamhet med allt vad rör onödiga dekorativa anordningar och detaljer. Att detta revisorernas yttrande nu framkommit, torde giva vid handen, att även den utanför byggnadsvärlden stående, då han ställes inför alster av en äldre uppfattning, till vilken de av revisorerna exemplifierade byggnaderna otvivelaktigt måste räknas, reagerar mot det för helt kort tid sedan ännu icke blott av arkitekter utan ock av allmänheten fordrade övermättet av ornamentala detaljer. Härtill anser sig överintendentsämbetet dock böra foga en erinran dels om att ofta nog den spenderade yttre och inre ansen spelar en relativt liten roll i byggnadskostnaden i jämförelse med ett dåligt tillgodogörande av eller onödigt stort pretenderande med utrymmen eller en dålig organisation av byggnadsföretaget, dels därom att, då det gäller en statens byggnad av någon mera framstående betydelse i ett samhälle, ämbetet håller före, att något bör offras för ernående av en viss grad av monumentalitet. Ämbetet, som sålunda med tillfredsställelse konstaterar de spirande tendenserna till enkelhet och sparsamhet inom byggnadskonsten, har dock vid sitt granskningsarbete icke alltid ansett sig böra alltför hårdhänt eller egenmäktigt bestämma konstnärernas smakriktningar, utan någon gång velat lämna rum för även äldre, för tillfället mindre moderna uppfattningar rörande det rätta och sköna, och ämbetet anser sig härutinnan hava stöd i beslut av föregående Riksdagar; vid beviljande av anslag till nybyggnader för statens räkning torde väl i flesta fall ritningar till de avsedda byggnaderna hava förelagts Riksdagen.

Även om alltså, enligt överintendentsämbetets förmenande, en tendens till enkelhet och sparsamhet inom byggnadskonsten här i landet för närvarande arbetar sig fram, torde dock en sådan erinran, som revisorerna ifrågasatt till de verk och myndigheter, vilka hava för avsikt

att inkomma med framställningar om nybyggnader, att omsorgsfullt planlägga desamma och därvid iakttaga nödig sparsamhet och enkelhet, icke sakna sitt berättigande.»

Riksdagen har med tillfredsställelse mottagit den av överintendents-ämbetet lämnade uppgiften om de tendenser till större enkelhet och sparsamhet i avseende å den ornamentala utsmyckningen av statens byggnader, som numera börja att göra sig gällande.

Emellertid får Riksdagen, i anslutning till revisorernas därom uttalade uppfattning anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes erinra vederbörande verk och myndigheter, som ärna inkomma med framställningar angående nybyggnader, om nödvändigheten av att omsorgsfullt planlägga desamma samt att därvid iakttaga all den sparsamhet och enkelhet, som, utan åsidosättande av praktiska synpunkter och verkliga behov, kan äga rum.

Stockholm den 16 maj 1913.

Med undersätlig vördnad.